

A Vujicsics együttes negyven éve

Történetünk úgy kezdődött 1974-ben, hogy a pomázi nemzetiségi együttes fiatal zenészeket keresett – meséli Eredics Gábor, a zenekar vezetője arra a kérdésre, hogy a délszláv zene felé fordulásuk identitásukból fakadt-e, vagy pedig éppen fordítva történt az eset. A Vujicsics együttes alapító muzikusai – Eredics Gábor és Eredics Kálmán, Borbély Mihály, Győri Károly, Brczán Mirosláv és Szendrődi Ferenc– ekkor még egyáltalán nem foglalkoztak identitásbeli kérdésekkel – tudom meg, pusztán annyi volt bennük a közös, hogy egy zeneiskolába jártak, ahol a fúvószenekarban már találkoztak népzenei átiratokkal is, és természetesen megérintette őket a táncházmozgalom, Halmos Béla és Sebő Ferenc akkor már jól ismerhető első népzenei próbálkozásai. – Pomázon az együttesben minden nemzetiség képviseltette magát, táncoltak szlovák, sváb, szerb, horvát, cigány és természetesen magyar táncokat is, így volt teljes a kép – mondja Eredics Gábor, majd hozzáteszi: – Természetesen az volt az elvárás, hogy minden egyes nemzetiségi táncot a saját hangszereivel kísérjenek, így a magyart vonósokkal, a svábot és a szlovákot fúvósokkal, a szerbet és a horvátot tamburákkal. Magyar népzene címen mi elsősorban székit játszottunk, amit a Lajtha-gyűjtésből tanultunk, leginkább két tánc között az öltözködési szünetekben. Ekkor kezdtünk utána nézni és megérteni a történelmi okait annak, miért nincs magyar népzene és néptánc Pomázon és környékén, és ekkor fedeztük fel azt is, hogy a szerb és a sváb zene viszont még élő. Közben persze kiderült, hogy mindnyájunknak van délszláv kötődése, a mi dédapánk például szerb pópa volt Csobánkán, Győri Károlynak dalmát kapcsolatai voltak, Borbély Mihálynak szlovák, és sorolhatnám. Az volt az érzésünk, hogy ha pesti fiatalok lennénk ilyen gyökerek nélkül, játszhatnánk akármit, de ha mi nem ápoljuk az akkor még élő pomázi hagyományokat, azt senki nem teszi meg helyettünk. Kicsit olyanok voltunk, mint a második generációs amerikai magyarok, akik már nem beszélnek magyarul, de azért elmennek a magyar táncházba, mert hatalmas örömforrás, hogy ha nyelvben már nem is, de a néptánc vonatkozásában még azonosulni tudnak a kultúrájukkal – fogalmaz Eredics Gábor.

A Vujicsics együttes története azért is különleges, mert a negyven

Pomáz, 1974 (fotó: Kreiss Gábor)

év alatt mindössze egy kényszerű tagváltás történt, amikor Győri Károly 2006-os halála után egy évvel új hegedűst találtak Vizeli Balázs személyében. – Ennek részben az az oka, hogy kiskorunktól kezdve ismertük egymást, másrészt ha úgy láttuk, hogy valakinek éppen nehézsége van, például tanulmányok, gyerekek születése vagy sorkatonaság, akkor nem vittük kenyértörésre a dolgot, hanem türelmesen bevártuk egymást. Ennek persze voltak hátrányai is, például nem adtunk ki annyi lemezt, ugyanakkor sokkal több pozitív hozadéka lett: sikerült egy nagyon egységes hangzást létrehozni, olyat, amelynek feltétele az, hogy ennyire ismerjük egymás minden rezdülését. Amikor Győri Károly halála után váltani kellett, még egy olyan kiváló zenésznél is, mint Vizeli Balázs, jó időbe telt, amíg igazán összeszoktunk. Persze ez mindig kölcsönös, az ő érkezése, a habitusa minket is alakított – meséli.

Eredics Gábortól megtudom: kevés saját gyűjtésük van, a legtöbb anyagot a pécsi rádió archívumából szerezték meg, később derült csak ki számukra, hogy Vujicsics Tihamér a rádiósokat nyerte meg gyűjtésekre, így ott hatalmas anyag halmozódott fel. – Tihamérral nagyon jó volt a kapcsolatunk, az utolsó beszélgetésünk a budakalászi búcsúban nagyon gyümölcsözőre sikeredett, alig vártuk, hogy hazajöjjön, másnap indult, de sajnos soha nem tért vissza. Így aztán a megérzéseinkre voltunk utalva, de a magyar népzenei tanulmányok sokat segítettek annak feltérképezésében, hogy egy-egy dallam régi gyökerű-e, vagy például érződik-e rajta a szórakoztató zene hatása. Egy idő után Jugoszláviába mentünk tanulmányútra, és észrevettük, hogy a Kárpát-medence egészen más dialektust takar, mint a rajta kívül eső területek, de Újvidéktől felfelé már otthonosan éreztük magunkat. Tihamér halála után posztumusz kiadványként jelent meg *A magyarországi délszlávok zenei hagyománya* című kötete, amelyről sokat mesélt az utolsó találkozásunkkor, ebben rengeteg nagyszerű kotta volt, melyeknek a hangzó forrását Pécsen találtuk meg az említett rádióarchívumban, és eljutottunk a Bartók-gramofonfelvételekhez is – sorolja forrásait a Vujicsics együttes muzsikusa, amely együttes a szerb származású pomázi népzene gyűjtő-zeneszerző nevét 1975-ös tragikus halála után vette fel.

A zenekar abban a szerencsés és örömteli helyzetben van, hogy az utánpótlása is megoldott, mégpedig családon belül, apáról fiúra szállva: a Söndörgő együttest ugyanis Eredics Kálmán gyerekei alapították, akik apjuk révén gyakorlatilag beleszülettek a hagyományba, és tulajdonképpen a délszláv muzsikán nőttek fel. A tamburás Eredics Áron a Söndörgő mellett nyolc éve már a Vujicsics együttesben is játszik. Az utánpótlás a zenei képzésben is megvalósult: a Zeneakadémia új népzenei tanszékén tamburát is lehet tanulni. – Az, hogy ennek a hangszernek etnikai kötődése is van, jelzi, hogy a bartóki úton közelítünk a népzeneoktatáshoz – fogalmaz a Vujicsics zenekar vezetője.

Az együttes idén a Kossuth-díjat is megkapta. – Amikor egy kisebbségi kultúrával foglalkozó közösség kivívja egy olyan szakmai és politikai kör figyelmét, amely nem a törzsközönsége, akkor az arra utal, hogy a munkájának észrevehető hatása volt a magyar zenei életre, és ez nagyon jóleső érzés – fogalmaz Eredics Gábor. Elmondja: az idei negyvenéves jubileumot több koncerttel ünneplik az év során: a nyáron eljutottak Belgrádba és Zágrádba is – utóbbi helyszínen a szerb–horvát háború miatt korábban nem volt lehetőségük bemu-

tatkozni –, koncerteztek Szentendrén, novemberben pedig a Müpában lépnek fel. Itt két különleges vendégük lesz: Szörényi Levente és Tolcsvay László, ami azért sem meglepő, mert a korai Illés-számok közül jó néhány nagyon közel áll a szerb kólókhoz.

Kiss Eszter Veronika

(A Magyar Nemzet 2014. szeptember 26-i számában megjelent cikk alapján.)

„Bánát” Szerb Kulturális Közhasznú Egyesület, Deszk

Magyarország déli részén, Csongrád megyében, tíz kilométerre Szegedtől, a földrajzi Bánát legészakibb részén található Deszk. A falu lakóinak száma 3700, ebből 120 szerb nemzetiségű. Ha a deszkieket megkérdezzük, hogy miről nevezetes községünk, biztos, hogy a szerbség kulturális élete az első között lesz megemlítve, melyet együttesünk a „Bánát Néptáncegyüttes” képvisel. Sokéves munkánk során, mely visszanyúl egészen a II. Világháború utáni időszakra – országos és nemzetközi hírnévre tettünk szert. Legfontosabb feladatunk a szerb kultúra, a néphagyományok, a népzene, a néptánc és az anyanyelv ápolása illetve átörökítése a jövő generációja számára. A komoly és kitartó munkánknak köszönhetően nagy sikerekkel veszünk részt különböző folklór és minősítő versenyeken. Bejártuk Magyarországot és bemutakoztunk több országban is, mint Szerbia, Lengyelország, Németország, Franciaország, Ausztria, Svédország, Svájc, Olaszország, Bulgária, Málta, Madeira, Szardínia, Románia, Ukrajna, Tunézia. A sok kitüntetés között, melyeket az évek során elnyertünk, kiemelkedő a „Szent Száva” kitüntetés, amelyet Pávle Pátriárkától vehettünk át. Az egyesület két alkalommal, több mint egy évtizeden keresztül a Szerb Folklór Európa-fesztiválon dobogós helyezést ért el – 3 arany, 4 ezüst, 3 bronz – és számos különdíjat kapott. Műsorunkon szerb népzene, néptánc és népdalok szerepelnek, nagy hangsúlyt fektetve a bánáti régióra. A Bánát Szerb Kulturális Közhasznú Egyesület tevékenységének székhelye a „Szent Száva” Szerb Kulturális, Oktatási és Hitéleti Központ.

Gondolatok a „kultúra szigetéről”

(Halász Kinga interjúja Dragan Velikićtel)

„Minden város egy színpad, ahol zajlik egy történet” – vallja Dragan Velikić, a nemzetközi ismertségnek örvendő szerb író, aki októberben Pécs történetébe pillanthatott be a Duna Ösztöndíj díjazottjaként. Ez idő alatt igyekezett megismerni a pécsi mindennapokat, felfedezni a várost és rezidensművészi lakhelyét, a Zsolnay Kulturális Negyedét. Az író a hazautazása előtti napon mesélt itt szerzett élményeiről.

– *Járt már korábban Pécsen, vagy a mostani az első látogatása?*

– Pécsen ez az első alkalom. Magyarországon természetesen már többször jártam, sok időt töltöttem Budapesten, de Pécsen még nem voltam.

– *Egy teljes hónapot tölt a városban, ez elég sok idő.*

– Szerencsére igen. Utazás közben nem szeretem csupán egy turista szemével nézni a környezetet. Ezért nagy előny, hogy nem csak néhány napot tölthettem Pécsen, hanem heteket. Amikor megvettem a pécsi havi buszbérletemet, az azt jelentette számomra, hogy félig-meddig valódi lakos vagyok ebben a városban, aki mindennapi életet élhet itt.

– *Mit gondol a városról, hogy érzi itt magát?*

– Pécs nagyon szép. Voltam a múzeumokban, a Barbakán környéki sétányon, a vonatpályaudvaron, láttam a zsidó temetőt, a kiváló akusztikájú Kodály Központot, és sokat sétáltam a belvárosban. A legjobban a Cella Septichora tetszett, lenyűgözőek az ókeresztény sírépítmények. Felfedeztem a régió egy részét is, jártam Villány környékén. És természetesen sok időt töltöttem ott, ahol lakom, a Zsolnay Kulturális Negyedben, ebben a kulturális paradicsomban, ahol nagyszerű vendégházam volt.

– *Mi volt a látogatása célja?*

– Az osztrák Krems városának van egy rezidensművészi programja, ehhez társul a Duna Ösztöndíj, s ennek keretében vagyok itt. Az alapító intézmények – az Unabhangiges Literaturhaus NŐ, a Zsolnay orosegkezelo Nonprofit Kft., a Peci roprogram és a Collegium Hungaricum Wien – elhatározták, hogy évente egyszer, sszel legyen egy közös program, amely a Duna köré szerveződik. n vagyok az első író, aki megkapta a Duna sztondijat, ami azzal jár, hogy a szeptembert Kremsben, az októbert pedig Pecen töltöttem.

– *Feltételezem, hogy ideje jó részét itt is írással tölti.*

– Valójában azt szoktam mondani, hogy kituno lehetőségem van az írásra otthon, a lakásomban, ezért az itt töltött időt inkább másra akarom használni. Most sétálok, benyomásokat gyujtok, csupán pár oldalt írtam. Istenigazabol rni majd otthon fogok.

– *Az itt szerzett élmények, tapasztalatok mennyire fognak megjelenni az írásaiban?*

– Az eredmény mindig később jön, ezt nem lehet befolyásolni. Az írásaimban nagyon fontos szerepe van a városoknak és a topografianak. Mert ha váro-

sokról beszélünk, tudni kell tényeket. Minden város egy színpad, ahol zajlik egy történet. Ezért fontos, hogy korrekt legyen minden részlet. Például nagy hiba szerintem, ha azt írom, hogy a 2-es busszal lehet eljutni a vonatpályaudvarra, hiszen ez nem igaz. Ezek miatt a mindennapi részletek miatt is fontos tapasztalatokat gyűjtöttem Pécsen, de mindez csak később épül be.

– Pécsi rezidensművészi tartózkodása során a Zsolnay Kulturális Negyedben lakott, így lehetősége nyílt közelről megismerni a negyedet. Milyen benyomásokat szerzett itt?

– Igazán érdekes, ami felépült itt az Európa Kulturális Fővárosa 2010 program keretében. De ami igazán lenyűgöz, az az, hogy sokkal könnyebb valamit megalkotni, mint később fenntartani. Most, hogy „házon belülről” láthattam a Zsolnay Negyed mindennapjait, az teljesen más, mint amilyennek első pillantásra tűnik a hely. Itt valójában mindennap történik valami, sokan dolgoznak, hogy rendben legyenek az épületek, a kertek és a programok. Az igazán nagy érdem az, hogy amikor kialszanak a fények egy ilyen nagy projekt után, mint az EKF, akkor tudjuk, hogy hogyan megyünk tovább. Itt folyamatosan dolgoznak azon, hogy sikerüljön mindezt fenntartani, és a kultúra szempontjából kiemelten fontos szerepe van a negyednek.

– Mit ért a kulturális szerep alatt?

– Az átlagos, pénzorientált ember úgy érezheti, hogy a kultúra luxus, és nincs rá szüksége, vagy nem teheti meg, hogy költsön rá. De ez nem így van. Ausztriában például a kultúrára szánt költségvetés néhány százalékkal nagyobb, mint a hadseregére szánt. Ez nem pénzkidobás, mert megtérül. A kultúra mint produktum rendkívül fontos. Itt Pécsen a Zsolnay Negyed olyan, mint egy sziget. A kultúra szigete. Mi is lenne a várossal nélküle?

– Ráadásul a kultúrának nemcsak a közvetítésről, hanem a termelésről is beszélhetünk a Zsolnay Negyed kapcsán.

– Így van, nagyon lényeges, hogy az egyetem művészeti kara itt kapott helyet, hogy színházak és koncertek vannak, hiszen a fiatal alkotók energiája itt van, ami életet ad a helynek. A Zsolnay Negyed nemcsak kiállításokat jelent, hanem egy különleges kombinációt. Ez az elképzelés nagyon jó, viszont nehéz is, hiszen folyamatosan termelni kell, mert ha megáll, akkor itt a vége.

– Mi az, ami leginkább megragadta a Zsolnay Negyed szellemiségében?

– Számomra a legérdekesebb maga a Zsolnay család volt. Hogy akkoriban mire voltak képesek, milyen éleslátással rendelkeztek. Zsolnay Vilmos elképzelése nagyon jó volt, nagyobb, többet alkotott a kortársainál. Megihletett az ő élete, életfilozófiája, hiszen különleges titkok tudója volt.

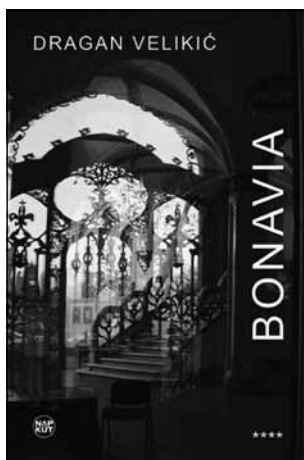
– Mik a jövőbeli tervei?

– Lesz egy könyvbemutatóm Budapesten, majd hazautazom Belgrádba, és folytatom a regényt, amelyen dolgozom. Az itt szerzett benyomások és tapasztalatok lenyomatai akár tudattalanul is, de bizonyára belekerülnek, hiszen én mindig kutatok, és az ember része lesz minden tapasztalat, a mindennapi élet lenyomatai. És persze mindenképpen vissza szeretnék még térni Pécsre!

Kedvcsináló a felfedező olvasáshoz

Velikić új könyve felütésében, a nyitó dialógusban Márait emeli a szövegbe; majd bőven kapunk tőle színhelyeket Budapestről is. A leginkább persze ő az, mármint Velikić, akinél biztosra mehetünk e tekintetben. Csak néhány támpontot említvén tőle: az *Orosz ablak* című regényének jelentős része egyenesen nálunk szövődik, a *Bonavia*, mai mutatványunk, ve-

lünk kezdődik, egy korábbi – *A Bréma-ügy* – csapdába ejtően mesél egy pesti kuplerájról, az Astoriáig parfümillatban úszó Magyar utcáról, de akkor már hadd szóljon erről – a magyar kapcsolatról – még egy mondat: *„Egy magyar zenészhez ment férjhez, aki a cirkuszban hegedült, azután Rómában vendéglőt nyitott Piccolo Budapest néven, többé soha semmit nem hallottam róla.”* A kiadó talán legkorábbi Velikić-opusában olvashatjuk ezt (*A Domaszewsky-dosszié*), az „életezés” című gyerekkori játék definiálására hivatott példaként. Egy névből vagy egy ezt tartalmazó félmondatból kibővíteni, pótolni, felépíteni a történetet; félig, vagy tán egészen kitalált mesét szőni, bár egészen sohasem kitalált, hiszen a név – valós. Már akkor persze, ha az adott hivatkozás pontos, ha azt eleve nem szövi át, burkolja be valamiféle tökéletesnek hitt, gondolt, de valójában nem az, nem olyan emlékezés, vagy annak foszlánya.

A *Bonaviával* nem lehetett életezni – és mégis. Mert az ember elolvas tíz-tizenöt oldalt, ahogyan kell, az elejétől, majd előre-lapoz, taláломra belepörgetve – nem, nem a végére kíváncsi, ugyan már, több komolyságot kérek –, és leteszi, kézbe veszi a korábbi köteteket; így, sorrend szerint próbál áttekin-

teni, összefogni, megérteni valamit; azt hát, nevezetesen, hogy ez a szerb író szerb író-e. Vagy, elsőbben is, az a sokak szerint nem is létező fura figura, akinek szellemiségét, auráját, gondolkodásmódját olykor kétségbe is illik vonni, mármint hogy akkor van-e hát az a bizonyos közép-európai író? A fogalmat akként szokás, ugye, betámadni, hogy kelet-közép-európai vagy közép-kelet-európai, ez a dialógus-meder többnyire azonnal elviszi a társalgást a lényegről; s úgy szokott folytatódni – a közép-európaiság mint jelző nem tér, hanem gondolat, s nem időfolyam, hanem önmagába zárt pillanat. Ami akár végtelen kiterjedésű is lehet. Olyan pokolian végtelennek tűnő, mint minden illúzió.

A regény hőse (hős, ugyan már!) egy szállodában kezdi meg saját *életezését*. Megfogan a rijekai Bonavia hotelben, s valamikor, az emberélet útjának olyan kétharmadánál, meg-

próbálja rekonstruálni eddigi évtizedeit. Családtregény tehát, többszörös szálakkal, messze múltba nyúlóan, de hát mi nem az, ami a születésünk előtt történt? Vagy akár – tegnapelőtt. És az történt-e, valóban, amiről tudunk, vagy az, amit hirtelen másképp kell elfogadnunk, valahol Bécsben; amikor megérintenek bennünket a párhuzamos valóságok bizonyosságai. S miközben felfejtődik egy lehetősége a múltnak, szövődik a szálak saját logikájából fakadó vázson, amely majd feslik, hogy a hasadó kárpit mögül kibukkanjon egy másfajta mentés, „sehol egy szilárd pont, sehol egy elmozdíthatatlan kép”, tu-

datosul ennyi bennünk, noha maga a könyv nem válik követhetetlenné. Aránylag gyorsan összegződik számunkra a metafora szerzőnk által itt követett szublimátuma, ám sokkal lényegesebb érzéssel ismerkedünk meg: azzal, ami „mindvégig két világ között ingadozik”.

Ami hát ez az egész „közép-európaiság mint lét” nyomorúsága.

Tamási Orosz János

(A teljes szöveg elhangzott a Bonavia budapesti bemutatóján, az Országos Idegennyelvű Könyvtárban, 2014. október 30-án.)

Dragan Velikić (középen) a Budapestért Díj (2013) átadása után Bognár Antal fordítóval (jobb felől) és négy könyvének kiadójával, Szondi Györggyel (fotó: Várai Mihály)